

RINKEBY-KISTA STADSDELSFÖRVALTNING
FÖRSKOLEVERKSAMHETEN
ENHETEN FÖR BARN I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

FÖRDELNING AV MEDEL FÖR BARN I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

UPPFÖLJNING 2010

INLEDNING

Enheten för barn i behov av särskilt stöd (Bibassenheten) har uppdraget att fördela ekonomiska resurser till barn i behov av särskilt stöd inom förskoleverksamheten i Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning.

Enligt Allmänna råd för kvalitet i förskolan¹ bör ett synsätt på barn i behov av särskilt stöd användas som innebär att stödbehovet relateras till den miljö barnet vistas i. Förskolan bör sträva efter att barns behov av särskilt stöd tillgodoses i den ordinarie verksamheten samt att personalen har tillräcklig kompetens för detta.

Utifrån ovanstående har vi valt att fördela resurserna enligt nedan för att ge förskolorna förutsättningar att arbeta med barn i behov av särskilt stöd:

- Generellt stöd i form av en schablon per barn för att ge enheterna möjlighet att själva anpassa och utforma verksamheten utifrån enhetens aktuella behov (45 %).
- Individuellt behovsprövat stöd ska tillgodose stöd för barn med stora och varaktiga behov (44 % varav 1 % avser externa placeringar på specialförskola).
- Förskoleteamet bestående av psykolog, special- och talpedagog med uppdrag att öka personalens kompetens i arbetet med barn i behov av särskilt stöd (11 %).

Uppföljning och utvärdering

Hur resurser fördelas för insatser för barn i behov av särskilt stöd behöver kontinuerligt följas upp både på verksamhets- och individuell nivå. Syftet är att ta reda på om resursfördelningen stödjer ett helhetstänkande och leder till ett inkluderande synsätt på generellt och om det enskilda barnets utveckling främjas då individstöd beviljats. Både generella och individuella behov förändras över tid och kontinuerlig uppföljning är en förutsättning för att medlen används mest effektivt. Samtidigt vill vi lyfta fram goda exempel och nytänkande i arbetet med barn i behov av särskilt stöd samt ge förslag på utvecklingsområden.

Individstöd följs upp två gånger per år tillsammans med arbetslag och föräldrar, utgångspunkten är den handlingsplan som upprättats. Uppföljningen av verksamhetsstödet bygger på en enkät som delas ut till förskoleenheterna vid årets slut, sammanställningen utgör även en redogörelse för enhetens arbete och statistik

¹ Allmänna råd för kvalitet i förskolan, Skolverket 2005

över hur medel har fördelats. Sammanställningen utgör underlag för fortlöpande diskussion i förskoleverksamhetens ledningsgrupp.

Det här är den fjärde uppföljningen sedan sammanslagningen av stadsdelsförvaltningarna. Föregående uppföljningar har visat att det sker en utveckling mot ett mer inkluderande synsätt på barn i behov av särskilt stöd, samtidigt som nya frågor uppstår. Flera enheter har saknat en strukturerad modell för att fördela det generella stödet och det är inte alltid tydligt att medlen används till barn i behov av särskilt stöd. På förskolorna förknippas särskilt stöd fortfarande med att barnet får individstöd, övriga barn i behov av särskilt stöd saknar i stor utsträckning handlingsplan. Vi förra årets uppföljning konstaterades att föräldrarnas medverkan vid uppföljning av individstöd var låg och att vi måste anstränga oss mer för att få dem att medverka.

REDOVISNING AV ENKÄTSVAR VERKSAMHETSSTÖD FÖR BARN I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD HÖSTTERMINEN 2010.

1. Hur har verksamhetsstödet fördelats i enheterna?

Strukturella insatser

Med strukturella insatser avses insatser som riktar sig till hela enheten och både höjer den generella kvalitén i hela enheten och kommer flera barn till del. Alla enheter, med undantag av Husbygårdsenheten som använt hela verksamhetsstödet till 30 individuella barn, har fördelat verksamhetsstöd som strukturella insatser.

Insatser som redovisas är:

- Förstärkning av personal i arbetslagen.
- Att kunna hålla barnantalet på det av staden rekommenderande antalet barn i grupperna.
- Att kunna ha ett lägre barnantal i grupperna än det av staden rekommenderade antalet barn i grupperna.
- Vikarier vid frånvaro.
- Utbildning och handledning, material.
- Del av biträdande enhetschef/pedagogista/pedagogiska ledare arbetar i förebyggande syfte med att utveckla det pedagogiska arbetet så att det främjar samtliga barns utveckling.
- Stödjande team. 3 barnskötare växlar i att gå in som extrastöd i gruppen och vikarie där de behövs bäst.

Insatser riktade till enskilda barn

- Förstärkning av personal i arbetslag där det finns barn med beviljat individstöd.
- Förstärkning av personal i arbetslag.
- Att kunna ha ett lägre barnantal i grupperna än det av staden rekommenderat antal barn i grupperna.
- Vikarier vid frånvaro.

2. Hur identifierar/upptäcker enheten barn i behov av särskilt stöd?

- Tre enheter använder sig av systematiska kartläggningsmöten terminsvis där en arbetsordning finns beskriven.
- Fyra enheter beskriver en arbetsgång där arbetslagen vid oro tar kontakt med enhetschef eller övergripande ansvarig på enheten och där man efter det planerar fortsatta insatser.

3. Hur många barn (exklusive individstöd) omfattas av verksamhetsstödet?

- Tre enheter menar att det finns barn som behöver extra i alla barngrupper.
- Tre enheter identifierar ett specifikt antal barn i behov av extra stöd.
- En enhet redovisar att det finns barn i behov av särskilt stöd på 16 avdelningar av 19.

4. Upprättas handlingsplaner för barn som omfattas av verksamhetsstödet?

- En enhet redovisar att alla barn i behov av extra stöd har en handlingsplan.
- En enhet redovisar att de inte använder handlingsplaner alls för andra barn än de som har beviljat individstöd.
- Övriga enheter använder delvis handlingsplaner.

5. Hur informeras berörda föräldrar att deras barn får del av särskilda insatser med hjälp av verksamhetsstöd?

Det ser olika ut i enheterna. Ansvariga pedagoger informerar föräldrarna om det arbetssätt och de eventuella extra insatser som planeras vid föräldrasamtal. Flera enheter informerar dock inte hur de extra insatserna i verksamheten möjliggörs.

Olika bakgrunder till detta anges

- Föräldrar får orimliga förväntningar när extra resurser medges.
- Enheten har ingen uttalad rutin kring detta.
- Enhetens organisation gör att informationen blir irrelevant.

6. Syftet med verksamhetsstödet är att åstadkomma en högre flexibilitet som ger förskolorna möjlighet till egna prioriteringar och att själva anpassa den pedagogiska miljön.

- Markera på linjen i vilken mån enheten har uppnått detta.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Inte alls									I hög grad

7. Verksamhetsstödet ska också möjliggöra kortare processer mellan behov och insats när tillfälliga eller akuta behov uppstår. Insatserna kan vara riktade såväl individuellt som strukturellt.

- Markera på linjen i vilken mån enheten har uppnått detta.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Inte alls									I hög grad

8. Ett av syftena med uppföljning av verksamhetsstödet är att ge goda exempel på insatser för barn i behov av särskilt stöd som möjliggjorts genom verksamhetsstödet. Ge exempel på insatser som gjorts inom er enhet.

- En enhet har använt verksamhetsstödet till att nystarta en avdelning med ett lågt barnantal i gruppen.
- Enheterna beskriver på olika sätt övergripande ansvarig för bibass, specialpedagog eller pedagogista som en insats som generellt utvecklande och kvalitetshöjande för alla barn i verksamheten
- En enhet beskriver den systematiska arbetsgången kring arbetet med barn i behov av särskilt stöd som ett sätt att kvalitetssäkra arbetet.
- Flera enheter beskriver möjligheten att förstärka avdelningen med extra personaltimmar som en viktig insats. Förstärkningen avser både långsiktig förstärkning och kortvarig förstärkning vid sjukfrånvaro eller utbildning.
- Flera enheter betonar vikten av att behålla det rekommenderade eller ett ännu lägre barnantal i grupperna som en för verksamhetens kvalitet viktig insats.

SAMMANFATTNING

Verksamhetsstöd

Verksamhetsstödet ska bidra till att öka enheternas möjligheter att skapa individuella lösningar som fungerar utifrån enhetens aktuella förutsättningar. En strategisk planering kring fördelning verksamhetsstödet krävs för att stödet ska ge önskade effekter. Medlen ska alltså användas för både kort- och långsiktiga behov, vilket ställer krav på en mer strategisk budgetfördelning. Det gäller att planera verksamheten samtidigt som det måste finnas möjlighet att omfördela medlen i enheten vid akuta behov.

Personalförstärkning/nedskrivet barnantal/liten grupp

Det vanligaste svaret på vad man använder verksamhetsstödet till är personalförstärkning och/eller nedskrivet barnantal. Barnantalet i grupperna varierar från 8 till 13 barn. Fortfarande överväger personalförstärkning framför nedskrivet barnantal.

I läroplan för förskolan² betonas att den pedagogiska verksamheten ska genomföras så att den stimulerar och utmanar barnets utveckling och lärande. Miljön ska vara öppen innehållsrik och inbjudande och främja lek kreativitet och ta till vara och stärka barnets intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter. Det har medfört att man i högre utsträckning slår ihop barngrupper för att ge ett större utbud av aktiviteter och tillgång till andra barn och vuxna. Barn med särskilda behov kan behöva ett mindre sammanhang för att utveckla sin kompetens, det är inte bara det ökade vuxenstödet som påverkar barnet, utan även den fysiska miljön som blir mer förutsägbar vilket är en förutsättning man har svårt att tolka och förstå omvärlden och om inläring tar längre tid. Ett par enheter, som har barn med stora behov av särskilt stöd, har inrättat mer permanenta små grupper, utifrån de behov som vuxit fram på enheterna. En enhet har en liten grupp där personalen har specialkunskaper om barn med grava kommunikationsstörningar.

De övergripande resurserna bidrar även till en verksamhet med hög kvalitet vilket kommer alla barn tillgodo och möjliggör ett förebyggande arbete.

Övergripande resurser

Alla enheter finansierar någon form av övergripande resurser för barn i behov av särskilt stöd med verksamhetsstödet. Det är specialpedagog, pedagogista, pedagogisk ledare eller biträdande förskolechef med särskilt ansvar för barn i

² Lpfö 98 reviderad 2010

behov av särskilt stöd. I en enhet finns ett stödande team med tre barnskötare som utgör förstärkning där det finns aktuellt behov.

Att ha övergripande personer med särskilt ansvar för barn i behov av särskilt stöd, i enheternas ledningsgrupper innebär att det finns ett helhetsperspektiv och kunskap när man fördelar resurser. Specialpedagoger etc. kan stödja arbetslaget att anpassa den pedagogiska miljön på ett tidigt stadium. På flera enheter har ett utvecklingsarbete startat för att systematiskt fånga upp och identifiera barn som behöver extra stöd. Att någon på enheten har särskilt ansvar för barn i behov av särskilt stöd underlättar även samordning med Bibassenheten och kontakter med konsulter etc. från specialistverksamheter som har kontakt med barnet.

Övrigt

- Det förekommer ofta att vikarier vid sjukfrånvaro finansieras genom verksamhetsstödet, vilket innebär att man kan behålla en verksamhet med tillräckligt god kvalitet.
- Viss utbildning och handledning, det är inte specificerat vad.
- Material.
- Nystart av liten grupp.

Det har skett en utveckling mot en större variation av insatser, även om personalförstärkning och nedskrivet barnantal dominerar. Fler enheter har en medveten planering av hur man fördelar resurserna samtidigt som flera enheter har påbörjat ett mer systematiserat arbete med barn i behov av särskilt stöd. Det är färre enheter under 2010 som har använt verksamhetsstöd för ett enskilt barn då beviljat individstöd inte räckt, vilket stärker vår uppfattning att nu när modellen funnits ett par år har förskolecheferna utvecklat kompetensen att planera och fördela resurserna inom enheterna så att medlen används mer effektivt.

I enkäten fick enheterna ange på en skala mellan 1 och 10 i vilken mån man ansåg att verksamhetsstödet gjorde det möjligt att göra egna prioriteringar och flexibla insatser för att anpassa den pedagogiska miljön. Skattningarna låg mellan 7 och 9. På samma sätt fick man i enkäten skatta möjligheterna till snabba insatser i anslutning till att behov uppstod, här låg skattningarna mellan 6 och 8.

Handlingsplaner

Förskolans allmänna råd för kvalitet lyfter särskilt fram samverkan med föräldrarna, samt vikten av dokumentation och uppföljning/utvärdering i arbetet kring barn i behov av särskilt stöd³. Även om handlingsplaner för övriga barn

³ Kvalité i förskolan, Skolverkets allmänna råd 2005

ökar så är det i huvudsak barn med individstöd för vilka man upprättar en handlingsplan. Handlingsplaner för barn i behov av särskilt stöd är ett verktyg för arbetslaget att synliggöra vilka anpassningar/insatser som behövs i verksamheten. Genom handlingsplanen underlättas uppföljning och utvärdering av insatsen samtidigt som föräldrarna blir delaktiga. I handlingsplanen kan man också avgränsa vad som är förskolans uppdrag och vad andra verksamheter⁴ har för uppgift samt hur samverkan mellan verksamheterna ska utformas. Inför skolstarten kan barnets handlingsplan vara ett underlag för föräldrar i samverkan med skolan, att planera vilket stöd barnet kan behöva i förskoleklassen.

Föräldrars delaktighet

Föräldrarnas delaktighet är en viktig förutsättning för arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Ett av enhetens mål under 2010 var att öka andelen föräldrar som medverkade vid uppföljning av individstöd. Andelen föräldrar som medverkar har ökat men målet är att alla föräldrar deltar vid åtminstone ett uppföljningstillfälle per år. Det är också angeläget att öka föräldrarnas delaktighet då barnet är i behov av särskilt stöd genom verksamhetsstöd.

Hur identifieras/upptäcks barn i behov av särskilt stöd?

I förskolans läroplan⁵ är förskolechefens ansvar förtydligt som har för att barn i behov av särskilt stöd får det stöd de behöver för att kunna delta i den pedagogiska verksamheten.

På förskolorna har man utvecklat arbetet med att systematiskt fånga upp barn med särskilda behov. Detta sker genom kartläggningsmöten, reflektionstid eller avstämningsmöten. Förskolorna kan använda verksamhetens förskoleteam genom konsultation eller handledning.

En fråga som diskuteras i nätverket för enheternas bibassansvariga (se nedan) är när blir barnet ett barn med särskilda behov och när ska man upprätta en handlingsplan d.v.s. när och vad ska man dokumentera om det individuella barnet? Det finns inte något entydigt svar på den frågan, utan det är arbetslaget som kommer fram till när det finns behov av en handlingsplan. Det som behöver förtydligas är att en handlingsplan bör upprättas för alla barn i behov av särskilt stöd och inte bara för de barn förskolan beviljats individstöd för.

⁴ T.ex. BUP, BVC, habilitering, barnmedicinsk klinik, socialtjänst

⁵ Lpfö 98 reviderad 2010

Förskoleteamet

Under år 2009 genomfördes en systematisk uppföljning av de insatser som gjorts av förskoleteamet. Uppföljningen gjordes i form av ett frågeformulär som delades ut i samband med att förskoleteamets medarbetare avslutat ett uppdrag under det första halvåret. En fördjupning av uppföljningen gjordes under 2010 genom intervjuer av slumpmässigt utvalda pedagoger. Syftet med uppföljningen var att få ett fördjupat underlag att möta förskolornas behov. Resultatet visade att de arbetslag som anlitar förskoleteamet generellt upplever att de fått den hjälp och det stöd de efterfrågat. Däremot är uppdragen ojämnt fördelade inom verksamheten. Vissa förskolor anlitar ofta förskoleteamet och andra enheter mer sällan. På förskolorna känner pedagogerna inte alltid till vilka som ingår i teamet och att det är en kostnadsfri resurs för hela förskoleverksamheten.

Vi bedömer att det finns behov av att komma ut till de förskolor som sällan eller aldrig anlitar förskoleteamet och informera om på vilket sätt pedagogerna kan få stöd. Ett led i att ”marknadsföra sig” har varit att psykologerna på varje enhet (och ibland på flera förskolor inom en enhet) presenterat ett material som socialstyrelsen utarbetat i projektet ”Tidig upptäckt och prevention”⁶ och som är riktat till förskolan. Materialet handlar om barn med olika svårigheter. Psykologer och talpedagog har även medverkat vid föräldramöten.

Psykologerna har fortsatt att delta i öppna förskolans verksamhet en halv dag i veckan. Syftet är att på försök erbjuda föräldrar ett förebyggande stöd på gruppnivå genom att psykologerna deltar i gruppdiskussioner kring om barns utveckling och uppfostran samt ge råd vart föräldrar som behöver ett mer riktat stöd kan vända sig. Psykologernas närvaro har varit mycket uppskattad av öppna förskolans besökare och de når även föräldrar vars barn inte är inskrivna i förskola.

Utbildningsinsatser/Nätverk

Enheten har erbjudit de som önskat fortbildning i ”Tecken som stöd”. Under våren 2010 följdes upp i vilken utsträckning tecken som stöd används i verksamheterna och hur pedagogerna tycker att detta påverkar verksamheten. Det ser olika ut i vilken utsträckning tecken används, det varierar mellan att använda tecken med ett enskilt barn med särskilda behov till att hela arbetslaget använder tecken i barngruppen. En kommentar av en pedagog vars hela arbetslag använder tecken som stöd är att hon tycker att alla barns språkutveckling påverkats positivt.

Nätverket för enheternas nyckelpersoner i arbetet med barn i behov av särskilt stöd har fortsatt under 2010. I nätverken utbyts erfarenheter och behov fångas upp.

⁶ UPP-centrum, Socialstyrelsen

Erfarenheter från förskolan kring barn i behov av särskilt stöd diskuteras, bland annat frågor som när är ett barn i behov av särskilt stöd, när ska en handlingsplan upprättas, vad ska dokumenteras, hur dokumenterar man etc. Diskussioner och erfarenhetsutbyte ska utveckla förhållningssätt och gemensamma riktlinjer där det finns behov av detta. Vi kan se att ansvaret för barn i behov av särskilt stöd på enheterna har blivit mer tydligt genom dessa nyckelpersoner.

Nätverken med specifik inriktning för arbetslag som har Downs syndrom och ADHD avslutades under året. De specifika nätverken är ett effektivt sätt att rikta kunskap där det finns behov och ge möjlighet till erfarenhetsutbyte. Vi vill utveckla de specifika nätverken genom att erbjuda ”ett program” till arbetslag som första gången kommer i kontakt med barn med olika diagnoser. Förutom erfarenhetsutbyte ska pedagogerna få kompetensutveckling av förskoleteamet och specialister från andra verksamheter under ett begränsat antal tillfällen.

Övrigt

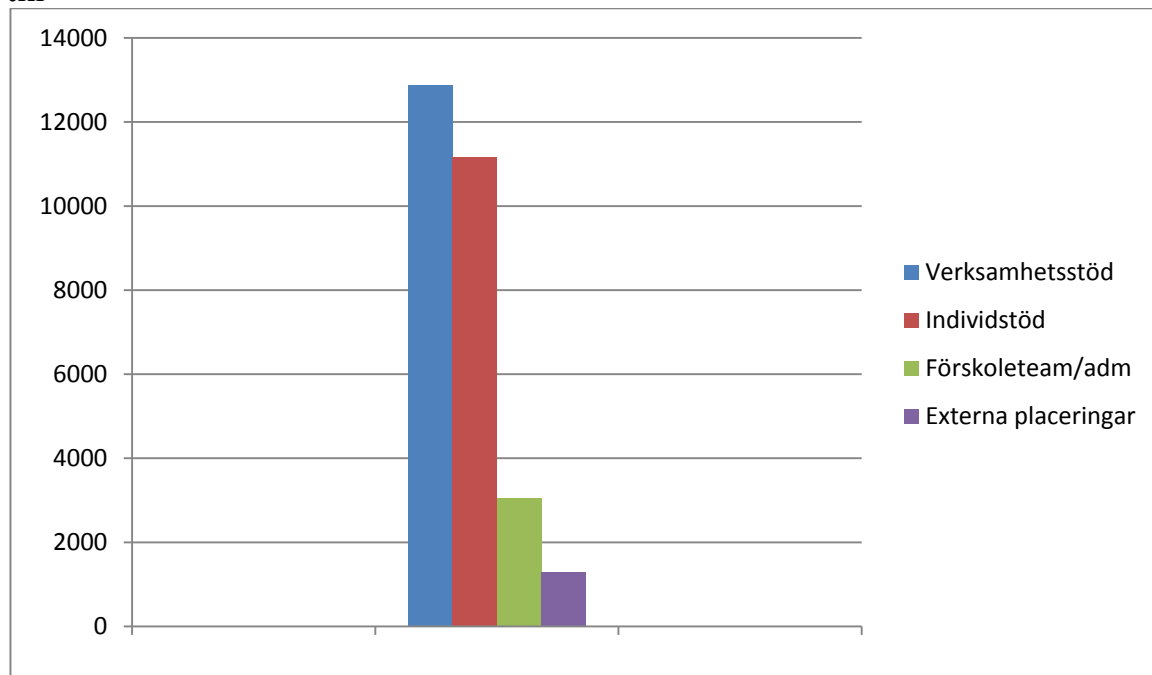
Under året gjorde Stockholms Stads revisionskontor en granskning av stadsdelsnämndens verksamhet för barn i behov av särskilt stöd och funnit verksamheten tillfredställande. Granskningen kommer att sammanfattas i nämndens årsrapport för 2010.

Bilaga 1**Beviljat individstöd 2010**

	Antal barn	
	Vt -10	Ht -10
Downs syndrom	6	7
Autism	12	15
Utvecklingsförsening	6	5
Språk/kommunikation	4	6
Synskada	2	1
Hörselnedsättning	4	4
Fysiska rörelsehinder	3	4
Adhd	3	1
Koncentration/samspel	3	6
Diabetes	2	2
Enstaka diagnoser <i>Epilepsi, tuberös skleros, svår allergi, prader willis, dystrofia myotoni, akondroplaci, gomspalt</i>	9	13
Totalt antal barn	54	64

Bilaga 2**Budgetfördelning 2010**

tkr

Bilaga 3**Fördelning per enhet 2010**

tkr

